

LA FI DEL PARROT

per Esteve Mestre i Roigé

1. PRÒLEG

Recentment ha sortit –maig 2009– publicat el llibre *Bandolerisme, bandolers i bandositats* amb el subtítol “A la Catalunya dels segles XV, XVI, XVII, XVIII i XIX” editat pel Grup de Recerques de les Terres de Ponent i on s’hi han publicat les Actes de la XXXVIII Jornada de Treball feta a Castellserà l’any 2008. Aquest llibre s’ha convertit en una referència i en un llibre imprescindible per a qualsevol persona que vulgui saber què va significar el bandolerisme a les Terres de Lleida i Catalunya.

Sobre l’època en què va viure el Parrot, en el llibre es publiquen dos treballs, el primer de Sebastià Garralón, “La presa del Palau d’Anglesola a mans dels bandolers” –un relat excepcional basat en un Dietari de la família Sabaté, i l’altre article, el meu, “Guerres, bandes de lladres i mossos d’esquadra a les Terres de Lleida. (1840-1856)”, en el qual també parlo de dit personatge.

Com que tenia més informació sobre dit personatge, publico aquest treball, però no sense dir que una part del que llegireu ja es publicà al llibre de Miquel Polo Silvestre, *Mollerussa. El naixement d’un lloc petit (1839-1888)*, pàgines 73-98. Cal dir que, als mateixos textos, hi vam arribar, el Miquel consultant la premsa de Barcelona i jo, la premsa de Madrid.

Tanmateix, he cregut que el lector dels *Quaderns del Pregoner* estarà satisfet de llegir una història que ha estat possible gràcies a les noves aportacions, trobades en la premsa de Madrid, o també a la sort de comptar amb bons amics, com és el cas de Felip Gallart, que m’ha facilitat la informació del judici de “lo Parrot”, que converteix el present treball en imprescindible –no definitiu– per conèixer molt més aquest personatge, convertit amb el pas dels anys en una llegenda.

El lector també comprovarà que els corresponents dels periòdics donen diferents dades del dia en què es va executar “lo Parrot”.

2. SITUACIÓ DE LES TERRES DE PONENT

Les Terres de Ponent es trobaven en una situació calamitosa. L'hivern de 1845-6 havia estat de freds i gel, no havia plogut i al mes de gener ja es donava gairebé per perduda la collita. L'estat cobrava tant dels impostos com dels recàrrecs per no pagar-los a temps. Lleida és regida per un abominable sistema de recàrrecs que té enfonsat el país.

Com a notícia curiosa, una companyia, en vers, representa *La Passió de Jesús* en llengua catalana. Alguns han dit que es tractava d'un sacrilegi i un clergue des del púlpit ha excomunicat els espectadors que acudeixin a veure l'obra. Aquests sermons i filípiques han fet que la gent del poble hagi deixat d'anar a veure l'obra, quan sempre l'havien anat a veure des de molts llocs. (*Clamor Público*, 15 de març).

A l'estiu de 1846, les calors eren inaguantables. Feia molts anys que no s'havia patit aquelles calors. Al mes de maig havia plogut, però els vents abrasadors del mes de juny malmeteren definitivament la collita.

3. QUI ERA “LO PARROT”.

Recentment a la prestigiosa revista *Sió* d'Agramunt, el seu redactor Ramon Bernaus va publicar una sèrie de narracions, “Records de Joan Maluquer i Viladot”, uns escrits que va dictar dit Joan Maluquer i Viladot (1856-1940), l'any 1937, a Vicennes (França), a l'edat de 81 anys, quan, afectat de cataractes, tenia molt poca visió. I en el cinquè capítol –corresponent al *Sió* número 537, novembre de 2008- hi ha un apartat dedicat a “lo Parrot”, on se'ns explica com i qui era “lo Parrot” abans de la seva detenció. Només en aquest apartat un detall: “lo Parrot” fou executat l'any 1846. La data de 1850 és un petit lapsus; però el que ens interessa és la història oral, el que li explicaren a ell en la seva infantesa i que, mitjançant Ramon Bernaus, ens ha arribat a nosaltres.

3.1. LO PARROT DE MOLLERUSSA

La Rosa Viladot, de soltera, tenia a Mollerussa unes amigues filles d'un ric propietari, que també era el batlle del poble, i li deien lo Parrot. Era un home que tenia molta influència, tant en la província com en la capital i intimava amb els generals de l'exèrcit així com amb els governadors civils i també amb els polítics. Fins es deia que, per fer el bé, lo Parrot havia aconseguit salvar algun criminal del qual el poble considerava la condemna com una injustícia. N'hi havia prou que ell defensés algú, que les autoritats civils i militars creguessin que es tractava d'un home de bé culpats injustament. No es podia creure que lo Parrot recomanés res que no fos just.

Tal era el concepte amb què se'l tenia. Les filles del Parrot sovint anaven a Agramunt, a cal Mas Vell, per la Festa Major, mentre que la Rosa molts anys anava a casa seva per la Festa Major de Mollerussa. Però cap al 1850, el seu pare, Joan Viladot, li va prohibir d'anar a la festa de Mollerussa, ja que dubtava de l'honorabilitat del Parrot. La Rosa va rebre la prohibició amb plors, ja que en aquell temps eren poques les diversions que hi havia als pobles. Però l'avi Viladot tenia les seves raons. Per tot l'Urgell corria el rumor que la riquesa i prosperitat de cal Parrot li venia de forma il·legal i fins i tot delictiva. A tothom li semblava impossible que aquella casa prosperés com feia, ja que cada any compraven noves finques i feien anar els diners a l'ample. El rumor i la maledicència insinuava que la sobtada riquesa del Parrot tenia molt a veure amb alguns robatoris que s'havien produït a la comarca.

3.2. JAUME BANQUÉ, ÀLIAS LO PARROT.

Un dels casos de bandolerisme més famosos de la Plana de Lleida fou el cas del Parrot. Lo Parrot era l'àlias de Jaume Banqué de Mollerussa, que era un home ric, amb un gran prestigi, propietari o arrendador de l'hostal de Mollerussa –per on passaven totes les diligències–, cap del sometent de la vila i, en el moment de la seva detenció –i des de feia molts anys, sembla–, alcalde de Mollerussa.

Era des d'aquesta posició que, com a propietari de l'hostal (que utilitzava com a tapadora de la seva activitat- i com a alcalde –que el feia sabedor de les transaccions que es tancaven a la vila i també a la comarca), aconseguia informació que passava al seu lloctinent, perquè aquest reunís el seu escamot, format per pagesos i jornalers de la comarca, i assaltés i robés, amb tota impunitat, comerciants, venedors o compradors, com també diligències i carruatges que transportessin coses de valor.

Aquesta impunitat amb què actuava es va acabar el dia que va decidir fer assaltar la diligència-correu que portava un exdiputat a Corts, de Barcelona, en Francesc Perpiñà, i segrestar-lo. El govern es va interessar vivament per aquest fet inadmissible i donà carta blanca perquè s'acabés amb aquesta banda.

També alguna cosa hi tindria a veure l'empresa Germans Girona&Calvé i Cia. que, des de l'any 1843, eren els propietaris de la línia de diligències que tenia l'exclusiva entre Barcelona i Madrid, i que devien estar cansats d'aquests assalts i no podien permetre que clients de la vàlua de Francesc Perpiñà fossin assassinats.

4. NOTÍCIES A LA PREMSA DE MADRID SOBRE EL CAS PERPIÑÀ

La informació que donaré ha estat tret de la premsa de Madrid, de l'any 1846.

4.1. L'ASSALT, SEGREST I MORT DEL DIPUTAT FRANCESC PERPIÑÀ A LA GACETA DE MADRID.

En la *Gaceta de Madrid* del divendres, 14 d'agost de 1846, en l'apartat de *Noticias Nacionales*, n'hi ha una provinent de *Lérida 6 de agosto* i signada per (Esp.), en la qual s'explica com va anar des de l'inici aquest trist succés:

El diputat per la província de Barcelona, Francesc Perpiñà, descansava en aquesta ciutat amb la idea que, quan tornés a Madrid, es casaria i fixaria la seva residència allí. Un *affaire* familiar que s'havia plantejat a una parenta òrfena el va portar a agafar la diligència de Barcelona a Lleida i es va parar a Bellpuig, on va anar a negociar amb un oncle de dita òrfena.

Després anà a la parada de diligències anomenada de la Socas –Oques- que està situada a un tret de bala de dita població, amb tanta mala sort que, al moment que ell arribava a la parada, la diligència en sortia seguint el seu camí...

Aleshores comentà que agafaria la diligència del correu que passava a les vuit del vespre. Se'n va tornar cap a Bellpuig i tornà a l'hostal a les set. Quan el correu arribà, el seu conductor en principi no el deixà pujar, però les paraules, el càrrec i alguns diners devien vèncer la seva oposició. Un cop pujat dalt del correu, es va adormir.

Després d'haver passat Bell-lloc, vuit assaltants armats amb trabucs donaren l'alto a la diligència i preguntaren directament si era cert que portaven dit Francisco Perpiñà, i li van manar que baixés de l'interior de la diligència, l'anomenaren lladre i, com que els contestà que el lladre eren ells, obriren violentament la porta, l'agafaren i el llançaren a terra.

Van robar els diners i efectes de la diligència i a dit Perpiñà li digueren que se l'emportarien, però que no el maltractarien, i ell els respongué que no temia res perquè no havia fet mai cap mal a ningú. Aleshores amenaçaren amb pena de vida perquè els dos homes que portaven el correu no denunciessin el fet del segrest. Eren sobre les onze de la nit del dia 19 al 20 de juliol.

A l'endemà la notícia es va estendre, i va confirmar la identitat del segrestat Marià Massot, quan va veure la maleta, el barret i altres efectes de dit Perpinyà.

Partides de la guàrdia civil, tropes de l'exèrcit, mossos d'esquadra i els sometents dels pobles pentinaren tot el territori. Un pastor de Juneda denuncià que, a la matinada del dia 20 de juliol, havia vist un home que anava escoltat per quatre homes.

El fatal desenllaç es produí quan uns nens que jugaven a tirar pedres en un pou, a la partida de Margalef, escoltaren com unes pedres sí queien a l'aigua i d'altres no; miraren i descobriren un cadàver, que denunciaren a l'alcalde de Margalef, i aquest fou tret del pou i portat a Margalef. A l'endemà, tropa militar

i eclesiàstics l'anaren a buscar i fou transportat al cementiri de Lleida, on es donà descans a les seves restes mortals...

Se'l va trobar vestit, tal com anava en el moment de la detenció, amb el seu ventall, tres mocadors i la seva cartera. Tenia els braços lligats per una faixa i a l'esquena hi tenia lligada una pedra gran. Al cap hi portava un mocador de cotó, que era d'un dels seus raptors. Només faltava el sac de nit que portava. No fou possible fer-li, al cos, l'autòpsia per la manera en què estava el cos, però els metges afirmaren que havia entrat al pou viu, potser la mateixa nit, o com a màxim a l'endemà, i que la seva mort, a falta de ferides i contusions, probablement fou deguda a una feridura...

Com que no el van assassinar, es creu que el motiu era que els lladres devien voler demanar un fort rescat, però, tal com van anar les coses, no es van atrevir a demanar-lo.

4.2. EL SEGREST DE PERPIÑÀ AL DIARI LA ESPERANZA DE MADRID.

A les darreres notícies del periòdic *La Esperanza* de Madrid, de 23 de juliol de 1846, el corresponsal de Lleida, en data 20 de juliol, explica com a les onze de la nit del dia anterior, al lloc anomenat l'Aumeradilla –prop de Lleida–, vuit homes segrestaren l'exdiputat en corts Francisco Perpiñà. Portaven amb ells un cavall, on l'obligaren a muntar. Diuen que fou vist prop de Juneda, quan anava, camp a través, entre quatre homes. Totes les forces públiques el busquen.

Les especulacions sobre el seu segrest van des qui pensa que podria ser perquè pensaven que podria tornar a presentar-se a diputat (els seus opositors li han jugat aquesta mala passada), o que com que va estar uns dies a Bellpuig, mirant la finca de les Socas, podria ser que algú pensés que era més ric del que en realitat és i en vulgui demanar un fort rescat.

En data 24 de juliol es comenta que no se sap on para el Sr. Perpiñà.

En el diari del 25 de juliol, el corresponsal de Lleida, en nota datada el 21 de juliol, reclama i es pregunta per què no s'aplica la llei de "vagos". Hi ha moltes persones que passen el dia dormint o en cafès, sense cap bé conegut i que només es dediquen a mirar qui va o ve en les diligències... Són aquests els qui roben i que no es mereixen tenir el benefici de les garanties constitucionals.

El dia 1 d'agost, comenta l'assassinat de dit Perpiñà i demana l'aplicació de totes les lleis sobre els assassins.

En data 6 d'agost, afirma en una secció Revista de Premsa que el diari *Español* ataca el govern per l'assassinat del Sr. Perpinyà i en canvi *El Imparcial* afirma que el govern no té res a veure amb el seu assassinat en contra de les suposicions de la premsa progressista.

4.3. EL SEGREST DE FRANCESC PERPIÑÀ AL DIARI CLAMOR PÚBLICO.

Potser les notícies són més breus, però també més clares: En data 24 de juliol es publica una notícia del corresponsal de Lleida datada el 20 de juliol, on s'informa que en la diligència correu que venia de Barcelona i a l'Hostal de les Oques –de Bellpuig- que dista unes tres hores de Lleida, pujà el Sr. Perpinyà. En arribar al Tossal de la Moradilla, vuit homes armats amb trabucs preguntaren pel cavaller que havia pujat a la Hostal de les Oques, el feren baixar, també van agafar un dels animals de tir de la diligència i l'obligaren a pujar i se l'emportaren; després de robar al conductor i al majoral, els manaren que anessin al pas, perquè cinc homes els seguirien.

Quan van arribar a Lleida a les onze de la nit, sortiren en persecució dels delinqüents la guàrdia civil, els mossos i s'alçà tots els sometents dels pobles.

Tornen a citar la seva desaparició el dia 28 de juliol, juntament amb la informació des de Cervera que un grup de bandolers actuen al voltant de Sanahuja.

El dia 31 de juliol, amb crònica del corresponsal del 27, s'anuncia que s'ha trobat mort el Sr. Perpiñà a l'interior d'un pou de Margalef, situat a tres hores de Lleida. S'ha identificat el cos pels papers que tenia a la cartera. Tenia la cara tapada amb un mocador i es desconeix si ha estat assassinat o bé s'ofegà a l'interior del pou. Es demana que els seus assassins siguin penjats.

El dia 4 d'agost, informen que a part de l'assassinat del Sr. Perpiñà, s'han assaltat dos diligències i dos carros que feien el trajecte Barcelona – Lleida.

El dia 6 d'agost, amb crònica des de Lleida del dia 2, diu que el tema de converses a Lleida és la mort del senyor Perpiñà, que fou trobat mort en un pou de Margalef, en un estat de principi de corrupció; portava la boca lligada amb un mocador, els peus i les mans lligades i una gran pedra lligada a l'esquena. Demà –dia 3- se celebrarà un funeral a la parròquia de Sant Llorenç. Hi ha pres el qui es creu que és el cap de la banda, que és de Mollerussa. Es van agafar tres persones de Juneda i moriren en intentar escapar-se a un quart d'hora del pou on va morir Perpiñà. Es creu que s'exterminarà tota la banda.

4.3.1. ELS CAFÈS O TAVERNES: EL MAL DEL PAÍS.

Fins el dia 11 d'agost no en tornen a parlar, i és per reproduir una carta publicada enviada des de Cervera al periòdic *El Fomento* de Barcelona:

Tres veïns de Juneda, assenyalats per l'opinió pública com a còmplices de l'assassinat del desgraciat senyor Perpiñà, foren agafats la nit del dia 1 (d'agost) en el cafè o taverna que es troba en dit poble pel cap de l'esquadra de Torres de Segre, que junt amb d'altres mossos, es presentaren a dit local vestits de paisans.

Sortiren de dit punt a la matinada del dia 2 d'agost i van prendre el camí que porta a dit pou de Margalef, on fou trobat assassinat el dit Perpiñà. Els pobres bandolers, pensant que se'ls aplicaria la llei del Talió, i creient-se que els anirien a matar, es posaren a córrer i foren morts pels seus captors i el que és més d'admirar és que els tres moriren al voltant del pou, ja que quan van emprendre la fugida ho feren en direcció al pou, que es convertí en un espectador innocent...

Mort el senyor Perpiñà, satisfeta la justícia natural o feta la venjança d'una part d'aquest crim en aquests homes de Juneda, detingut un altre de Mollerussa que les aparences condemnen i a qui l'opinió pública no li es favorable i tenint els tribunals a mà per saber tota la veritat, tot això és degut a l'abandó en què s'ha deixat aquestes persones, més que en la maldat dels seus cors i m'explicaré:

És sabut que a la major part dels pobles de l'Urgell hi ha una gran porció d'homes sense treball, però que tampoc tenen recursos propis per subsistir, que passen els dies dormint o bevent, les nits jugant, cridant o discutint, i les seves famílies estan abandonades i només disposen d'alguna cosa si els pares els donen alguna cosa en metàl·lic. Aquesta gent viuen allunyats de la justícia i visiten sovint presons i presidis i acostumen a viure en pobles una mica grans i des d'on poden portar a terme els seus plans que a vegades acaben com ha passat amb el senyor Perpiñà.

Aquestes cases sospitoses són aquests cafès, que armats amb els seus billars, el cafè i tota mena de licors, conviden a aquestes persones tot el dia i a totes hores al joc i a la vagància, on veuen que el que han guanyat en un dia de treballar ho perden en un minut i fomenten el malestar cap al món del treball del camp.

Que els cafès existeixin en grans poblacions, on hi viuen moltes classes, que no viuen del treball continuat, s'entén, perquè poden contribuir a l'oci sense perjudicar la moral del poble, però els que existeixen en poblacions agrícoles, on la gent treballa des de que surt fins que es pon el sol, aquests locals no poden ser productius als seus amos o bé tenen èxit perquè lluiten contra les bones costums, excitant als homes a deixar de complir amb els seus deures, fomenten la vagància, esterilitzen la terra, sembren la misèria i destrueixen la pau de les famílies.

Els mossos dels pobles són el públic d'aquests locals, on el joc és el seu pasatemps. Perquè aquests homes sense més educació que la que els dóna la seva feina, reunits només saben beure i, enmig de l'emoció que provoquen les copes, només el joc i les accions violentes poden ser dignes passatemps.

Ara bé, jugant es perd i l'home cridaner s'arruïna, es queda només amb els diners per comprar pa per ell i la seva família i s'ho ven tot, a excepció del punyal o de la navalla de cop mortal, i com coneix que companys seus han tret profit d'aquests elements i com que ha vist l'or que han obtingut (amb les seves acti-

vitats), és fàcil que també ell vulgui seguir el seu exemple i es produeixen fets com l'assassinat del senyor Perpiñà i l'espectacle dels seus assassins.

Pot ser que l'autoritat superior no conegui aquests locals, el que és lamentable si coneix aquests antres de corrupció, però sí que els coneixen les autoritats locals, ja que els alcaldes són fills dels pobles on viuen, i que des d'aquests locals tenen a la seva mercè totes les cases, camps, vinyes, boscos i olivars, que és molt fàcil a un voler castigar a un propietari, que ho han fet dotzenes de vegades i el propietari mai ha estat indemnitzat, i finalment caldria seguir als tribunals, que des de fa un temps cap aquí poden venjar a la societat amb molta sang derramada, per poca sang derramada; poden condemnar a mort a molts delinqüents, però no poden moralitzar a la societat, ni impedir que l'home mal inclinat arribi a ser un criminal.

L'administració civil ho pot arreglar tot. Amb alguns bons agents a l'interior dels pobles pot obtenir resultats que tallin el mal de rel. Amb milers d'agents de la guàrdia civil patrullant per les carreteres, no s'impediran ni els robatoris, ni les baralles, ni els assassinats

4.4. EL SEGREST I MORT DE PERPIÑÀ A EL ESPAÑOL DE MADRID. QUEIXES.

El Español el dia 5 d'agost publicà un escrit d'un corresponçal de l'Espluga de Francolí, on explicà el caràcter del Sr. Perpiñà, que no es callava cap defecte que veies en els seus amics, i que era implacable amb els seus enemics. Havia estat voluntari per lluitar contra la invasió francesa de 1823 –els Cent mil fills de Sant Lluís- i era un liberal incorruptible.

Explica que era al Principat per explicar els motius de la seva dimissió, per protestar contra les taxes de contribució que aplicava el govern als pobles i dels medis que utilitzava el govern per cobrar i que els deixava sumits en la pobresa.

Espera que no s'apliqui la llei a les tres o quatre famílies de Margalef que segurament no són còmplices de la seva mort.

Però, afirma que el país està contínuament en estat de setge i suposa que la seva mort haurà estat obra d'algun enemic, perquè era conegut que Perpiñà no tenia fortuna personal, encara que el rescat l'haguessin pagat de bona gana tots els seus amics.

És notable que un fet com aquest pugui passar en un país on hi ha l'exèrcit acantonat, policia, guàrdia civil, i un cos de mossos d'esquadra que no baixarà de 500 homes –que per cert, diu el corresponçal, ignora com continuen existint, si diferents ministres han dit que se suprimien- i a més el sometent –companyies de “parrotes”- i guardes municipals. Temps ha, amb pocs homes es tenia els

delinqüents a ratlla, però ara els mossos es dediquen a estar asseguts en algunes estrades o bé a acompanyar divisions per territori català.

Després de la Guerra de la Independència el país quedà ple de lladres, que foren eliminats pel general Mansó, sense policia, sense atacar les llibertats individuals, i sense disminuir les funcions de les autoritats, i així destruí el Boquicas i mil lladres més.

5. LA DETENCIÓ DEL PARROT AL CLAMOR PÚBLICO

En el periòdic *Clamor público*, de 23 d'agost de 1846, amb notícia datada de Lleida del 19 d'agost, es diu que fa dos dies –el 17 d'agost- s'ha portat detingut i lligat l'alcalde de Mollerussa i el seu fill.

L'articulista comenta que contra aquest alcalde, anomenat lo Parrot, hi ha comptes a passar des del temps de la facció, i es diu d'ell que és el cap de diferents partides que, amb una organització admirable, té infestat el país. Amb l'hivern que s'espera, si no netegen aquesta “brutícia” no es podrà estar segur enlloc.

En la mateixa notícia es comunica l'afusellament de Tomàs Sabaté i Roc Farreny (a) Boncompte, condemnats per un tribunal militar per haver robat i fer ferits.

En el *Clamor Público* de data 10 de novembre de 1846, amb notícia datada a Lleida el dia 7 de novembre, es comunica que el dilluns fou sentenciat a mort per un tribunal militar lo Parrot i que aquest dimecres, a les 3 de la tarda, l'han posat en capella i s'espera que demà, a la matinada, sigui executat. Tenia el seu poble venut a la facció.

6. LA RESPOSTA BRUTAL. LA FI DE LA BANDA.

Al diari *La Esperanza* del 5 de setembre de 1846, i amb notícia del corresponçal de Lleida del dia 30 d'agost, s'explica que dies enrere, portant nou mossos d'esquadra tres detinguts que se sospitava que tinguessin alguna cosa a veure amb l'assassinat del Sr. Perpinyà, i anant els tres lligats, i vigilats els tres per nou persones, intentaren fugir i foren morts al mig de la carretera real, o nacional com ara li diuen. Se'ls va matar tal com es fa amb un gos rabiós. El públic va lamentar que se'ls matés així, però la indignació ha pujat quan vuit o nou mossos d'esquadra –potser els mateixos- portaven un pres –sospitós del mateix- i en un moment va passar pel seu costat una persona a cavall, que va escoltar com els mossos li deien al pres.

-Vinga, noi, vés de pressa, més de pressa, vinga, corre...

El paisà, endevinant el que anava a passar, va picar al seu cavall i es va allunyar i tot just ja va escoltar la descàrrega de fusells i el pres havia deixat d'existir, caigut com un animal rabiós i sense cap mena d'assistència religiosa.

6.1. LES DETENCIONS I EXECUCIONS DE LA BANDA DEL PARROT.

A la *Gaceta de Madrid* dels dies 9 d'agost, 25 d'agost, 14 de setembre, 21 d'octubre i 10 de novembre van les relacions fetes pels Mossos d'Esquadra sobre la detenció i en alguns casos l'aplicació de la Llei de Fugues, en què moriren vuit detinguts. Amb l'execució dels caps de la banda, fa que deu persones moriren pel segrest i assassinat de Francisco Perpiñà. Totes aquestes accions, les van portar a terme els Mossos d'Esquadra de Torres de Segre.

- El dia 26 de juliol els mossos detingueren, al terme de Juneda, Josep Pons de Llorens, amb una carta i una pistola carregada. Potser no tingués res a veure amb la mort de Perpiñà.

Antoni Tarragó, àlies Margalef o Masclat, fou detingut per la guàrdia civil a Vallbona. Fou el qui va donar els primers noms de la banda. Seria executat juntament amb lo Parrot.

A Juneda, capturats per una confidència l'u d'agost, de matinada, Isidre Melis, Francesc Bosch, àlies Groyo, i Joan Olivari, àlies Perruca. Quan els portaven a Lleida passant per Margalef, intentaren fugir i no hi hagué cap més remei que disparar-los i quedaren morts. També Ramon Babot, àlies el Murri, fou executat.

A Juneda, foren detinguts, la matinada del 6 d'agost, Joan Corretge, Antoni Gelonch i Magdalena Roca.

A Mollerussa, els germans Llorenç i Francesc Fàbregas, àlies Barrigas, detinguts el 15 d'agost.

A Mollerussa, Jaume Banqué, alias lo Parrot, alcalde de Mollerussa i caporal del Sometent, fou detingut el 18 d'agost. Seria executat el 3 de novembre.

- A Mollerussa, Maria Not.

A Cervià de les Garrigues, el dia 22 d'agost fou detingut Josep Martí, àlies Sort. Passant per Castellldans intentà fugir i fou executat.

- A Golmés, el 26 d'agost, Joan Piqué, lo Cartujo, com amagador de lladres

- A Juneda, la nit del 26 d'agost, es detingué Ramon Vilamajor, àlies Mercè, i intentà fugir. Executat.

A Golmés, el 30 d'agost, es detingué Josep Carrilla, àlies Futrech, Jaume Goma Serra, Salvador Vilalta, àlies el Xeringa, i Pere Verdés.

A Miralcamp, Antonio Romà, per formar part d'un grup de lladres, l'u de setembre.

A Juneda, Ramon Arques Torrent, àlies lo Morrut del Manel, la nit de l'onze d'octubre.

A Vallbona de les Monges, Ramon Bernat, àlies Hereu, agafat amb escopeta, navalla i dos bosses de pólvora i perdigons, el dia 6 d'octubre.

A Alcarràs es detingué Francesc Reig, àlies Ponet, de Juneda, còmplice en un assassinat el dia 11 d'octubre

A Miralcamp, el 16 d'octubre, Antoni Vilalta i Sebastià Sol, àlies Valeri. Van saltar de la casa on s'estaven per escapar i foren abatuts a trets.

A Torregrossa, Antoni Reigian, anomenat lo Dulce, detingut la nit del 21 d'octubre.

A Juneda, Ramon Olivar, àlies Guix, detingut la matinada del 30 d'octubre.

A la *Gaceta de Madrid* del 27 de novembre de 1846, es comenta l'alegria amb què viu la ciutadania, com el *Jefe* Polític està eliminant totes les quadrilles de lladres i malvats que tenien terroritzada la província.

7. EL JUDICI

7.1. SOBRE EL JUDICI I EXECUCIÓ DEL PARROT.

L'absència de notícies sobre el judici que li feren al Parrot és total. Ara bé, gràcies a les memòries de Joan Maluquer Viladot transcrits per Ramon Bernaus, al *Sió* núm. 537 –novembre 2008– ens dóna aquestes explicacions:

“En el consell de guerra que se'ls va fer, acudiren a declarar contra lo Parrot molts testimonis que, per por, fins aleshores havien callat allò que sabien. Fou en va que moltes persones influents de Lleida intercedissin per salvar la seva vida. Els jutges van condemnar a morir afusellats lo Parrot i els seus còmplices. Un cop executada la condemna el país va celebrar, fins i tot amb festes, la tranquil·litat que esperaven que vindria i que efectivament va arribar”

Miquel Polo en el seu llibre de Mollerussa cita una informació de Capitània General de Catalunya, publicada a *El Fomento*, núm. 678, de 9 de novembre de 1846, en què es menciona que durant la tarda del dia 3 de novembre foren executats lo Parrot i el Masclet.

7.2. EL JUDICI SEGONS EL DIARI *EL ESPAÑOL*.

En el periòdic de Madrid *El Español* de 29 de desembre de 1846, en el seu apartat Tribunales i sota el títol “Asesinos del Señor Perpiñà”, el cronista – la crònica està datada a Barcelona el 19 de desembre de 1846 i signada per D.D. del E señor C.G. – El G.G. de E.M. Lasauca–afirma que l'interès que ha despertat l'assassinat del Sr. Perpiñà l'obliga a fer un extracte de la causa que es va fer a Lleida.

Comença explicant el segrest, que es va realitzar al lloc conegut pels Pontets a dos hores de Lleida, la nit del 18 al 19 de juliol, per comentar que, el dia 24 de juliol, al cabo de la guàrdia civil de Bellpuig, Manuel González, li van dir que un dels còmplices en el segrest era Antoni Tarragó, àlies lo Mascle, de Mollerussa, i que des del dia del segrest no es trobava a Mollerussa, sinó a Vallbona. Cap a Vallbona es va encaminar, amb forces de la guàrdia civil, i la matinada del 25 de juliol, acompanyat de l'alcalde, es van presentar a casa de Josep Pagès, on preguntaren pel dit Tarragó i on els contestaren per tres cops que no el coneixien, pel que registraren la casa i trobaren amagat dit Tarragó, mig despullat, a l'esgolfa, entre uns sacs de blat. Dit Tarragó i l'encobridor foren detinguts i portats a Lleida.

7.2.1. LA CONFESSIÓ D'ANTONI TARRAGÓ.

Segons sembla, els dies 12 i 13 de juliol, Antoni Tarragó anà a visitar Antoni Roma a Miralcamp i li demanà que li donés el nom de tres o quatre homes, perquè estava disposat a donar un cop, però dit Roma no se l'escoltà. Hi tornà el 18 de juliol, dient-li que no tenia diners i que l'assalt a una diligència o al correu era un cop segur.

El dia 18 de juliol, Antoni Tarragó s'havia obtingut una carta de ràdio i el 19 de matinada, sense fer cap comentari a la seva família, se'n va anar a Lleida, on va parlar amb Isidre Melis, Joan Olivar i Joan Vilamajó, que compraren dos armes retallades per l'operació de la nit. Aquesta reunió havia estat concertada per dit Tarragó amb el Melis, mitjançant la portadora de cartes Maria Not, de Mollerussa.

En les seves declaracions, dit Tarragó afirmà que la nit de l'assalt, ell va dormir, sol, en una era de Mollerussa, sense arribar-se a casa seva, i que després va anar al poble de Torregrossa, (Torregrossa es troba a un quilòmetre del pou on es trobà el senyor Perpiñà) i a les quatre de la matinada va demanar a un cosí seu que li deixés una mula que anava carregada de pinyola i amb dita mula es presentà a Mollerussa, on va arribar moments abans del toc de sometent, l'avís donat als veïns de Mollerussa per sortir a perseguir els bandolers que havien segrestat dit Perpiñà. Agafà un cavall i participà junt amb els altres veïns en la recerca dels bandolers.

A la tornada a Mollerussa, va demanar un passaport per anar a Reus i va enviar de nou, mitjançant Maria Not, un avís verbal a Isidre Melis de Juneda, dient-li que no es podien reunir on havien acordat.

Tot seguit dit Tarragó va emprendre viatge, però no a Reus, sinó a Vallbona de les Monges, on va demanar feina a les obres de l'església de Vallbona, i explicant que s'estava separant i que havia tingut una discussió amb un cabo de la guàrdia civil, fets que eren falsos.

Finalment Antoni Tarragó confessa que ell és l'assassí d'Antoni Palau, mitger de Casa Tarragona de Miralcamp i va confessar també que juntament amb d'altres assassins va robar el seu cosí germà Antoni Cots, metge de Mollerussa, i declara també haver robat molt i, segons confessions seves, estant en capella –unes hores abans de l'execució–, tenia ben merecuda la seva execució.

El dia 26 fou trobat el cadàver de dit Perpiñà. Segons els facultatius portava cinc o sis dies mort, ofegat a l'aigua, sense ferides externes, i fou trobat lligat de braços i cames, amb la boca tapada per un mocador i lligat a una pedra d'una arroba. El pou era de 10 pams en quadre i de vint-i-cinc pams de profunditat.

7.2.2. CONCLUSIONS DE LA SEVA DECLARACIÓ

Per les declaracions d'Antoni Tarragó, queda clara la intervenció d'Isidre Melis, Joan Olivar i Ramon Vilamajó, reconeguts per l'armer a qui compraren les armes. D'altres testimonis afirmen que els tres estaven treballant junts a la trilla, quan deixaren la feina i marxaren i tornaren a treballar a l'endemà al matí, després d'haver fet el segrest, junt amb Francesc Bosch de Juneda, com també Josep Martí, àlies Sord de Cervià. Tots cinc, considerats uns assassins per la gent del país, foren morts pels mossos a l'intentar fugir.

7.3. JAUME BANQUÉ ÀLIAS LO PARROT, ALCALDE DE MOLLERUSSA.

En les seves confessions, assegura que coneixia els mals antecedents de dit Tarragó, i d'altres ho nega.

El cas és que fou l'alcalde qui, el dia 18 de juliol, li va fer la carta de ràdio. El dia 19, Tarragó va estar absent del poble, aquella nit es va perpetrar el segrest i a l'endemà, a la vista de tothom, entrà dit Tarragó a Mollerussa.

I l'alcalde Jaume Banqué, en comptes de preguntar i indagar d'on venia, va a casa de dit Tarragó, on parlen i al sortir li dóna l'ordre que agafi un cavall per anar a sometent. A la tornada de la recerca, l'alcalde li fa un passaport per marxar del poble en direcció a Reus.

S'obren diligències a Lleida, per esbrinar qui han estat els segrestadors i es demana el noms de sospitosos a Mollerussa i criden a declarar Banqué i d'altres, i tots coincideixen que dit Tarragó és sospitós d'haver participat en l'assalt, però dit Banqué els diu als altres que no poden provar res, i que per tant no es pot denunciar el dit Tarragó.

Quan el dia 25 de juliol es coneix la notícia que dit Tarragó ha estat detingut a Vallbona, dit Banqué reuneix l'ajuntament, on explica als seus membres que, quan es demanin antecedents sobre dit Tarragó, ell dirà que no en té cap de dolent. Els membres de la corporació es retiraren sense contestar-li.

Jaume Banqué va a parlar aleshores amb el subalcalde Pere Andreu i amb el regidor degà, Felip Culleré, als quals demana suport per dit Tarragó. La resposta és que han d'explicar d'una vegada per totes qui és dit Tarragó. Jaume Banqué amenaça el seu parent Pere Andreu, que si sabés qui hi ha de còmplices en el segrest se'n penedirà tota la vida.

7.3.1. LES ACUSACIONS CONTRA JAUME BANQUÉ (A) LO PARROT.

Aquestes picabaralles porten a la fi del Parrot. Se'l denuncia. I un cop començades les acusacions, aquestes ja no tenen aturador. Un resum d'aquestes són:

Jaume Banqué és acusat que, sent alcalde constitucional, va facilitar als carlins les armes que tenien provinents del govern i també entregà uns soldats de l'exèrcit, que estaven malalts a Mollerussa.

Després se l'acusà que va ordenar a Josep Antoni Esqué, oficial dels nacionals, mobilitzats a Arbeca, que robés a l'abat de Santes Creus uns diners que es repartiren tots dos.

Va quedar provat que havia tingut moneda d'or falsa i que l'havia intentat fer circular pel país.

També en el seu moment va pressionar l'alcalde d'Arbeca perquè deixés lliures uns subjectes còmplices en l'assassinat del secretari i d'haver ferit un regidor de l'ajuntament d'Arbeca. Li va comentar que si els deixava en llibertat, ell, Jaume Banqué, faria sortir els autors dels fets.

Durant la guerra sortia de Mollerussa i tenia contactes amb molts delinqüents i sobretot amb Salvador Carulla, àlies lo Marquet, capità de banda, actualment processat en l'anomenada Causa Gran que es porta al jutjat de Cervera. Amb dit Marquet, cada cop que hi anava a parlar a Golmés, poc després hi havia un assalt pels pobles dels voltants. Vint-i-vuit testimonis de les millors famílies del país, de Bell-lloc d'Urgell, Fondarella, Mollerussa, Golmés, Bellpuig, Miralcamp, Torregrossa, Juneda, Borges i Arbeca, afirmaren que dit Parrot és tingut pel més gran encobridor i protector de tots els lladres que hi ha al país.

L'acusaven d'haver estat un gran amic del famós lladre, el Gravat dels Aixedés, a qui, perquè no descobrís certs assumptes, l'havia fet matar i ell mateix, Banqué, presencià la seva mort.

I també d'haver gastat molts diners en salvar els assassins que són jutjats dins de la Causa Gran que es porta a Cervera.

Maria Not va ser declarada com la portadora d'escrits i de missatges verbals abans i després del segrest del senyor Perpiñà i que, segons testimonis, havia

estat primer prostituta, després alcavota i rufina i sempre tinguda per espia i amiga de lladres.

7.3.2. SENTÈNCIA I EXECUCIÓ

Per tant, Antoni Tarragó, àlias Masclet, i Jaume Banqué, àlias lo Parrot, foren sentenciats a ser passats per les armes –conforme a la llei primera, títol 17, llei setena i títol 18, del llibre 12 de la Novíssima Recopilació- i a Maria Not, se la va sentenciar a quatre anys de galeres –en classe de pena arbitrària.

Antoni Tarragó i Jaume Banqué foren executats, amb la solemnitat deguda, el 7 de novembre a les tres de la tarda i en el lloc anomenat de la Mitja Lluna.

8. NOTÍCIES D'ALTRES DELINQÜENTS (1846).

Durant els primers mesos de l'any s'aniran detenint persones de la vila d'Alguaire que havien fet alguns robatoris. Els successos més notoris d'aquest, a les Terres de Ponent, tret de la detenció d'alguns lladres, desertors, són una colla de fets que passen majoritàriament en zona muntanyenca.

En el *Clamor Público* del 6 de febrer s'explica un atracament a la casa del representant del Banc de Sant Fernando, d'on van robar, uns diuen 14.000 duros i d'altres 3.000 duros, en or. Aquesta casa es troba al carrer major, i en el teatre s'hi feia un ball de màscares. El Banc de Sant Fernando era l'encarregat de cobrar les contribucions.

En la *Gaceta* del 5 de març es publicava com el dia 12 de febrer, intentant els mossos detenir Sebastià Quinquilla i Abella, condemnat a 10 anys de presidi a Ceuta, aquest intentà fugir i a la veu d'alto va respondre tirant pedres, i fou mort.

En la *Gaceta* del 29 de març es notifica la mort del famós assassí Josep Ginebrosa, àlias l'Estudiant d'Emias, que s'havia escapat de la presó de Solsona. Fou trobat a la Quadra d'Isante, es va resistir i va morir.

En la *Gaceta* del 19 d'abril es notificava que el dia 28 de març foren presos Josep Balaguer, anomenat l'oficial d'Oden, i Miquel San, naturals de Sant Llorens de Morunys, que en resistir-se foren morts. Se'ls va prendre dos escopetes retallades, set pistoles i munició.

En la *Gaceta* del 30 de maig es notificava de la mort al terme de Lloverola dels famosos bandits Pau Suñer, àlias lo Sucarrat de la Vallferosa, capità carlista de Tristany, i de Ramon Piñol de Vinea, tinent carlista, que eren el terror de tot el país. En l'intent de fugir cap a l'interior d'un bosc foren morts.

En *El Español* de 9 de juny de 1846 s'informa que, a Lleida, una comissió militar està formant una causa als lladres que fa uns mesos van assaltar la Casa

de l'Aigua. Tenen preses més de vint persones i tothom espera que no quedin impunes els robatoris i assassinats que han comès.

El 25 de juliol de 1846, el *Clamor Público* publicava una crònica de Cervera amb data 17, que sis excarlins, tots fills de Sanatija, havien assaltat i assassinat un pagès de Santa Madrona de qui sospitaven que havia denunciat als mossos d'esquadra dos companys seus que havien estat executats. Tothom els té por i ningú els vol denunciar, però si no se'ls para els peus, assassinaran molta gent. La darrera vegada que van entrar al territori fou l'any 1843 i s'hi van estar fins a 1844, que fugiren quan els afusellaren tres companys a Lleida.

A la *Gaceta* del 25 d'agost es dona la notícia de la detenció del famós assassí Ramon Cardona, àlies Guiatge, que quan fou pres portava pistola carregada, punyal, vint bales de bronze i quatre cartutxos embalats. Tot i que anava lligat, es va intentar escapar, però no anà gaire lluny, ja que fou mort a trets.

El Clamor del 6 d'agost informa que el 31 de juliol s'ha executat N. Gomà de Rosselló com a cap de la banda que a l'hivern passat assaltaren la casa de l'aigua.

9. TEMOR A UN ALÇAMENT CARLÍ.

La província de Lleida estava en estat de misèria. Molts camps no s'havien ni segat. Els paisans estaven irritats pel pas continuat de l'exèrcit i es deia que la calor era insuportable i que abundaven les malalties.

En el *Clamor Público* de 18 de setembre de 1846, en crònica enviada el 10 de setembre des de Vilanova de Meià, es parla de la detenció de caps carlins i rectors de pobles de la Vall d'Ager, Cubells, Monsonís, Rubió, Baldomar, Alòs, Sant Salvador de Toló, Llimiana...

La Gaceta de Madrid del dia 28 de setembre ens informa d'unes detencions fetes pel Mossos d'Esquadra, on s'informa que el dia 3 de setembre es detingué l'alcalde de Baldomà, Miquel Glaceran, i el seu fill Josep, arribat de França; també foren detinguts Josep Trepà, àlies el Macià, Doménec Banlie, àlies lo Ros del Brescó, oficial carlí, Pere Dononilla de Seró, Francesc Galceran d'Alòs, els rectors de Monsonís i Rubió i Jerònim Isanta, àlies lo Frare del Mas de la Serra, tots amb l'acusació de conspiració.

El mateix dia 3 es detenien també, a Peramola, Jaume Guardia amb dos fusells carregats i un vestit d'oficial.

El dia 5, a Sant Salvador de Toló, es detenien Agustí Bullich i Ventura Ferré.

El dia 6, a Vilanova de Meià, Pere Tomàs Elias i Jaume Barbosa; i a Llimiana, Ventura Escolà, excomandant carlí. Tots detinguts per conspiració.

Dies més tard, *El Clamor Público*, el 18 d'octubre de 1846, donarà noms i càrrecs. La intentona carlina, la intentaren portar a terme un canonge de Pons, el rector de Rivelles, el de Camarasa, el del Tosal, el de Vilves, el de Pallerols, el d'Oliola, el de Fontllonga, el d'Artesa, el de Monsonis, el de Vellvé, Rubió, Llusan, Alos, Baldomar i sembla que el cap era el rector de Sanatija, de 79 anys i que no pot caminar....

Sembla que al mes de desembre, després d'haver estat incomunicats, per una amnistia real, foren alliberats i així es va acabar la conspiració carlina.

En *La Esperanza* de l'1 de desembre de 1846 es comenta que el Capità General de Catalunya ha donat ordre a tots els homes que tenen llicència de caça de formar part del sometent, i si no compleixen l'ordre, se'ls prohibirà caçar...

10. A MANERA D'ACABAMENT, UNES PREGUNTES

Per què no va escapar lo Parrot, quan va veure caure a partir de l'1 d'agost la gent del seu voltant? Tingué temps de fer-ho, fins al 18 d'agost.

Va influir en l'execució de lo Parrot, a qui es considerava carlí, l'intent d'alçament carlí?

Per què van esperar més de dos mesos a jutjar-lo i executar-lo?